

Om dop och kyrkotillhörighet

I januari 1996 skedde en stor och på sikt omvälvande teologisk förändring av Svenska kyrkan. Tidigare blev man medlem i Svenska kyrkan när man föddes om någon av föräldrarna var kyrkotillhörig. Om man var döpt eller inte spelade inte någon roll.

Detta i kristenheten unika förhållande berodde på en föråldrad religionsfrihetslagstiftning, men 1996 ändrades regelverket så att medlemskapet, med något undantag, knöts till själva dophandlingen. Födelsen och nationstillhörigheten är numera inte längre avgörande för kyrkotillhörigheten. Den grundas istället på det heliga dopet. Kyrkotillhörighetens fokus har flyttats från det *svenska* till det *kyrkliga*.

Det tar tid innan en sådan genomgripande och principiellt viktig förändring slår igenom i tänkandet kring medlemskap och tillhörighet. Någon teologisk kritik mot att dopet är grunden för kyrkotillhörighet finns inte. Beslutet gäller. Men under ytan kan man ana att gamla föreställningar om kyrko- och nationstillhörighet lever kvar.

Tydligast ser man detta i talet om att Svenska kyrkan är en folkkyrka, trots att omvärlden är mycket annorlunda än på Einar Billings tid. Då tillhörde i stort sett alla kyrkan, vare sig de var döpta eller inte. I dag står många utanför, även om de är döpta. Det går inte längre att säga som Karlstadsköpen Arvid Runestam på kyrkomötet 1951 när det fria utträdet diskuterades: »Alla i vårt land höra till folkkyrkan, hur mycket de än utträda: så ter det sig utifrån folkkyrkosynen ...».

Säger man så tar man inte de utträddas ställningstaganden på allvar. Att människor valt att lämna Svenska kyrkan är beslut som måste respekteras, liksom att de kan tillhöra andra religiösa samfund.

Ett argument mot beslutet 1996 var att kyrkan riskerade att bli en föreningskyrka. Då tänkte man främst på frikyrkorna. Svenska kyrkan har visserligen inte blivit som en frikyrka, men i många sammanhang, också kyrkliga, betonas att vår kyrka är Sveriges största medlemsorganisation med drygt 6 miljoner medlemmar.

Så växer bilden av en mycket stor förening med mångskiftande verksamhet fram: »Största konsertarrangören, röst för humanitet och rättvisa», som det uttrycks i en broschyr från kyrkokansliet. Det är naturligtvis frestande för kyrkliga befattningshavare att påminna om att Svenska kyrkan är Sveriges i särklass största förening, och därmed en viktig aktör i offentligheten. Men baksidan av föreningstänkandet är att den befäster bilden av kyrkan som en organisation bland andra, ett religiöst Röda Korset. Visserligen är det genom dopet man blir medlem, men har man väl kommit in, tycks dopet inte spela någon större roll.

Men dopet spelar roll, i varje fall i olika bekännelsedokument. 1878 års katekesutveckling svarar på frågan *Varför kallas du kristen?* med att konstatera: »Jag kallas kristen, emedan jag genom dopet är upptagen i Jesu Kristi församling och med församlingen tror och bekänner honom vara min Frälsare och Saliggörare».

Här talas inte om någon organisation utan om Jesu Kristi församling eller, som vi hellre säger i dag, Kristi kyrka. I nuvarande dopordning uttrycks detta med orden: »Genom dopet föder han [Gud] oss till nytt liv, för oss in i sin kyrka och ett liv i förening med honom.» Här beskrivs dopet som en födelse som ger nytt liv och som innebär upptagande i Kristi kyrka. Det sakramentala draget dominerar i dessa texter, medan det organisatoriska spelar en undanskymd roll.

Det finns en dubbelhet i Kyrkoordningens bestämmelser om kyrkotillhörighet. Å ena sidan finns klart och tydligt uttryckt att den som döps blir medlem i Svenska kyrkan genom själva dophandlingen. Å andra sidan, om den döpte så småningom lämnar in en blankett med begäran om utträde ur Svenska kyrkan, då betraktas han eller hon som om dopet aldrig ägt

rum. Om denne döpte men utträdde person avlider, måste det till särskilda omständigheter med beslut av kyrkoherden för att det ska kunna bli en kyrklig begravning. Ändå finns det ett beslut i Överklagandenämnden (2004/10) att ett dop inte kan göras ogjort; den person som en gång döpts, förblir döpt hela livet. Det går inte att sudda ut dopet.

Detta saknas i Kyrkoordningens paragrafer. Där knyts medlemmens rättigheter och skyldigheter i kyrkan inte till dopet, utan till om han eller hon betalar kyrkoavgift och inte har begärt utträde ur kyrkan. Regelsystemets budskap är att dopet är en religiös engångshandling, som när den väl är genomförd, inte har någon större betydelse. Den utträdde betraktas i praktiken som odöpt, utan rättigheter eller skyldigheter.

Spänningen mellan det organisatoriska och det sakramentala har väl alltid funnits inom kyrkan. Också som kyrka har man att förhålla sig till den omvärld man lever i, följa lagar om bokföring, revision och mycket annat. Men det finns en frestelse att i sin självförståelse bli konform med det statliga regelsystemet, att se sig själv som en medlemsorganisation, en stor och mäktig förening med många medlemmar.

Då är risken att kyrkan förlorar sin sakramentala själ. Det får inte råda någon tvekan om att det mest utmärkande för Svenska kyrkan är att hon är »en gemenskap omkring ordet, dopets bad och nattvardsbordet» (Sv. ps. 370:1). Att kyrkan samtidigt är Sveriges största medlemsorganisation är sekundärt. Det kommer i andra hand.

Det man önskar är att de som uttalar sig på kyrkans vägnar tonar ner talet om kyrkan som en förening, något som tenderar att beskriva kyrkan utifrån antalet medlemmar. Kyrkan riskerar att bli en sammanslutning av likasinnade, de som valt att betala medlemsavgiften. Det som bör lyftas fram är istället det sakramentala, kyrkan som en gemenskap kring det heliga, ord och sakrament.

Det är troligen svårare att kommunicera budskapet om kyrkan som en sakramental storhet till allmänheten, men på någon punkt måste det inomvärldsliga brytas igenom, och kyrkan tala i termer av himmel, nåd och frälsning. Medlemmar och pengar hör till världens sätt att resonera. Ibland måste man använda det språket i kyrkan. Men framförallt ska kyrkan peka på det som är hennes egentliga ärende, det som handlar om Guds nåd och människors frälsning. I det perspektivet är den sakramentala tillhörigheten det primära.

Svenska kyrkan skulle behöva tänka igenom vad dopet ger åt och gör med den som blivit döpt. Ett utträde ur organisationen Svenska kyrkan kan inte upphäva Guds löften eller, som det står i 1878 års katekesutveckling, »den nåd som Gud giver i dopet, står å Guds sida fast, så att han söker de fallna, på det att de i sann bättring må återvända till honom».